

OBCHODZIĆ SIĘ (418) *vb impf*

się (307), się (111).

Oba o jasne.

inf obchodzić się (146). ◇ *praes 1 sg* obchodzę się (14). ◇ *2 sg* obchodzisz się (8). ◇ *3 sg* obchodzi się (53). ◇ *1 pl* obchodzimy się (4) *RejPos*, *BielSpr*, *CzechRozm*, *PowodPr*; obchodzi(e)my się (2) *KwiatKsiąż*, *ActReg*. ◇ *2 pl* obchodzicie się (5). ◇ *3 pl* obchodzą się (33). ◇ *2 du* obchodzita się (1) *BierEz* N4. ◇ *fut 1 sg m* będę się obchodził (1). ◇ *3 sg m* obchodzić się będzie (3) *GliczKsiąż*, *RejPos*, *NiemObr*, będzie się obchodzić (2) *RejWiz*, *BibRadz*, będzie się obchodził (2) *BielKron*. ◇ *2 pl m pers* będziecie się obchodzić (3) *BibRadz*, *BielKron*, *RejPos*, obchodzić się będziecie (1) *RejPos*. ◇ *praet 1 sg m* -m się obchodził (1). *f* obchodziłam się, -m się obchodziła (3). ◇ *2 sg m* obchodziłeś się, -ś się obchodził (3). ◇ *3 sg m* obchodził się (50). *f* obchodziła się (1). ◇ *1 pl m pers* -chmy się obchodzili (1). ◇ *2 pl m pers* obchodziliście się (1). *subst* -ście się obchodziły (1). ◇ *3 pl m pers* obchodzili się (16). *subst* obchodziły się (1). ◇ *imp 2 sg* obch(o)dź się (15), obchodzi się (1) *BielŻyw*. ◇ *3 sg* niech się obchodzi (1). ◇ *2 pl* obchodźcie się (2). ◇ *3 pl* niechaj się obchodzą (1). ◇ *con 1 sg m* bych się obchodził (1). ◇ *2 sg m* byś się obchodził (1). ◇ *3 sg m* by się obchodził (5). ◇ *1 pl m pers* byśmy się obchodzili (1) *GliczKsiąż*, bychmy się obchodzili (1) *RejPos*. ◇ *2 pl m pers* byście się obchodzili (3). ◇ *3 pl m pers* by się obchodzili (9). *subst* by się obchodziły (2). ◇ *impers praet* obchodz(o)no się (3). ◇ *part praes act* obchodząc się (16).

Sł stp s.v. obchodzić, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Postępować, zachowywać się; agere Mącz, Vulg, Calag, Cn; (se) tractare PolAnt, Modrz, Cn; facere PolAnt; profiteri Modrz; ambulare Vulg; (se) gerere Cn [w tym: jak (345): av (273), czym (52), z wyrażeniem przyimkowym (17), w czym (2), z czym (1)] (354) : A czemuż się łromoćitá/ Gdy się iednák [= jednakowo] obchodzitá Włzák wilku o cudze niedbałz/ Y o to łumnienia niemałz: Liłzká się też wypráwuie/ Iże się w niczym nie czuie. BierEz N4; ábowiem w wielkiem kochániu páńkiem iest táki człowiek ktory miłofierdziem łie obchodzi RejPs 167, 36, 37v, 147v [2 r.]; A tu vrząd takie łkarze. [...] Czo łię tu gwałtem obchodzą. RejKup e6v, d5, k2v; [Rej od posłóv mówił, aby król ojca przypomniał sobie] ktory nigdy się tak srogo nie ochodził Diar 61; małżeńftwo kázde dobrze łtoi/ [...] gdy małżonkowye łie łami myędzy łobą dobrze rządzą/ poćciwye łie obchodzą/ á w boyážni bożey myęłzkáya GliczKsiąż Qv, Bv; LubPs O6v; ia łwięta prawdą mułżę łie obchodzić/ Iákom zwykła/ bo niehcę ni w czym łwiátu łzkodzić. RejWiz 85v, 37v; A iż łie łmiał ná łwiece łáłzywie obchodzić/ Otoż też iuz do łmierći mułsi s łáłzem chodzić. RejZwierz 16v, 54v, 67; BibRadz Is 48/8, Ier 12/1; będzycie łie obchodzić tym obyczáiem ná wieki. BielKron 39v, 107v, 173v, 175, 201, 218; Frustra habere aliquem, Mamić kim/ Nie wiernie łie obchodzić. Mącz 138b; Non est mentiri meum. Nie zwykłem łie łżá obchodzić. Mącz 220b, 8a, 56d, 117a, 157b, 178c; Iż ktho łie krzywdą obchodzi/ niech łie obchodzi ielzcze: [...] á kto łpráwiedliwym ielth/ niech będzie włpráwiedliwion przedłię RejAp 190, 190; RejPos 60v, 317v, 318v [2 r.]; BielSat L3; RejZwierz 232; BudNT 2.Cor 13/10; ModrzBaz 39; Auffrichtig handeln/ oder leben. Szczęryze się obchodzić/ et práwie poczynác. Agere aperté. Agere vitam pudice. Calag 41a; StryjKron 335; NiemObr 13; BielSjem 25; ArtKanc Q11v; Phil Q; WujNT 2.Cor 4/2; SarnStat 432, 445, 852, 973; CiekPotr 79; GołCast 43; KlonWor 61.*

obchodzić się według czego (2): Canonibus soluere, pro dispensare dicendum est quod et graciam canonis legisque facere dici potest, Nieco pofółgować [!]/ Nie wedle frogoścy fie prąwá obchodźć. *Mącz* 34a; *RejZwierc* 206v.

obchodzić się przeciw komu (3): *CzechEp* 96; Y zaśię oycowie przeciw fynom/ á pánowie przeciw flugom áby fie przyfłoytnie obchodzili. *WujNT Eph* 6 arg. Cf *obchodzić się przeciw komu z czego*.

obchodzić się przeciw komu z czego [= *powodowany czym*] (1): żebym fie [...]/ przeciw I. M. ábo y przeciw komu infzemu/ nie z miłości y życzliwości powinney chriftyńfkiey/ ále z gniewu nieprzyfłoytnego/ á pomfłty prągnącego/ obchodzić y fprawować miał [...] tedyby^m koniecznie [...] muśiał [...] fám fie w tym ofładzić *CzechEp* 7.

obchodzić się z kim, z czym (259): *MetrKor* 46/47; *BierEz* Q4v; *ForCnR* A2v; *KlerPow* 4; *BielŻyw* 39; *KlerWes* A; przypominając też pánu iáko fie káfkáwie fprodki ich obchodził *RejPs* 65v, 75v, 91, 150v, 151, 180, 202; *SeklKat* M2v; *GliczKsiąż* A2v, B, D7v, F2, Gv (9); *LubPs* B3, I2v, L3, R6v marg, T5v marg (8); *GroicPorz* fv; *RejWiz* A7v, 51v, 132v, 136, 162v, 164, 190v; *Leop 2.Mach* 12/30; *RejZwierc* 23, 48; *BibRadz Gen* 6/3, *Ex* 6/1, *Num* 11/15, I 113d marg, *Ios* 10/1 (15); *BielKron* 67, 95v, 99v, 102, 108 (25); *KwiatKsiąż* Pv; Hoc pacto mecum egit, Tym fie obyczáyem fe mną obchodził. *Mącz* 272b, 19c, 33b, 34d, 57a (19); *SienLek* 125; *RejAp* 160v, 192v; oni [Francuzi] s pány fwemi/ obchodzą fie wielką fwobodą. *Górndworz* Lv, Aa3, Dd3; *RejPos* 5v, 22v, 32v, 50v, 53 (29); *HistLan* A2v, D4; *KuczbKat* 135, 139; *RejZwierc* 49, 49v, 101, 101v [2 r.], 124 (13); *BielSpr* 45v; *BudBib Is* 29/14, *Tob* 10/14, 14/10, *Judith* 5/10, *Eccli* 49/9, *2.Mach* 14/30; *CzechRozm* A6v, 103v, 163v, 235v, 237v [2 r.]; *Paprpán* O2v, Ff; *ModrzBaz* 49v, 112v, 129; *SkarŻyw* 310, 596; *StryjKron* 180; *CzechEp* 25, 96, 97, 203 [2 r.], 204, 223; *CzechEpPORz* *3; *NiemObr* 14, 18, 72, 83, 113 [2 r.] (8); *KochWz* 141; *KochMROT* B; *Górnrzm* B3v, L2; aby nas po Swiecie nie sławiono ze się barbare et dure z nim obchodziemy *ActReg* 93, 39, 82 [2 r.], 85 [3 r.], 131; *Phil* R3; *LatHar* 287, 342, 644; *RybGęśli* Bv; *WujNT Luc* 17 arg, *Act* 27/3, *1.Cor* 7 arg, *Col* 3 arg, 4/5 (8); *PowodPr* 37, 68; *CzahTr* G3v; *KlonWor* 67. Cf *obchodzić się z kim około czego*; *z kim według czego*; *W porównaniach*, »obchodzić się [z kim] jak się [komu] podoba«, »prawem się obchodzić« = *pozywać przed sąd* »umieć się obchodzić [z kim]«.

obchodzić się z kim około czego (2): W obozye gdy leżeli/ iáwne złości [...] czynili [...] s chudźiną fie gwałtownie obchodząc około żywności bez wfzelkiew boiázni álbó káźni. *BielKron* 398v; tedy wždy godźiło fie było infzym fpofohem z námi/ około wyrozumienia iego obchodzić/ ániź fie obfzedł *CzechEp* 89.

obchodzić się z kim według czego (12): wi yako przyaczief nasch tak sie snim obeydzieczie yako sye synfchim y nayemnyky według zwiczayv swe [!] wpanstwye waschim sdawna ydące⁸⁰ obchodzicie *LibLeg* 10/68v; *LubPs* X4v marg; *BibRadz Ps* 119/124, *Tob* 3/5; *BudBib Bar* 2/24, *2.Esdr* 9/24; *CzechEp* 93; *ArtKanc* M2; Sieroctwá niechćiey rozmńázác nád námi/ Ni według złości obchodzić fie z námi *GrabowSet* E3; *LatHar* 89, 179, 210.

obchodzić się w czym (10): Wzgardzay pracuiące o wielkie imienie ktorzi nieumieią fie w nim obchodzić, bogo rownie tak wzywaią iakoby ten kto kon dobry ma á nieumie nanim iezdźić. *BielŻyw* 43; Iuramentum de calumnia vitanda, Przyfięgá ktorą w práwie ftrony/ álbó ych procuratorowie

czynili/ że sie niechcieli potwarzą a fálżem w práwie obchodzyć yedno prawdą *Mącz* 32b; *RejPos* 56; iáko [...] poćiwy człowiek on łzkodliwy przypadek gniew w łobie y vkroćić y vmiárkowác/ y iáko sie w nim ma y obchodzić y łprawowác. *RejZwierc* A6v [*idem* 74v]; y iáko sie w łwey powinności á w łwym poćiwym żywocie wedle łwey powinności obchodzić ma *RejZwierc* 206v, 74v; *ModrzBaz* 83.; *NiemObr* 17; *ReszPrz* 156; *WujNT* 1. *Thess* 2 arg.

W porównaniach (16): *GliczKsiąż* F6, N7v; iák orzeł z dzyatkámi łwoimi/ Ták sie pan obchodzić raczył teź s przodki náłżymi *LubPs* gg4, X4v *marg*; *GroicPorz* hv; *BibRadz Ier* 3/20; *BielKron* 229v [2 r.]; *Mącz* 510b; *GórnDworz* Hh2v; łtáray sie/ [...] áby Pan s tobą iáko z niepotrzebną łatorofią/ łádem łwym obchodzić sie nie raczył *RejPos* 61v, 29v, 45v, 132v; *CzechRozm* 235; ktory pośledzey przyiedzie/ ták sie z nim obchodzić/ iáko w łzkole z łaki Bákálarz *GostGosp* 44.

W charakterystycznych połączeniach: obchodzić się bogobojnie, chytrze (4), *cnotliwie* (2), *dobrá wiarą, dobrze (lepiej)* (5), *dziwnie (dziwno)* (5), *falszywie (falesznie)* (4), *gładce, głupie, gwałtownie* (6), *hardzie, ludzko (ludzkie)* (3), *z lekka, łżej, łagodnie, łakomie, łaskawie* (19), *łotrowskie* (2), *mądrze* (2), *miernie (pomiernie) [= łagodnie]* (4), *miłosciwie* (10) *nadobnie* (2), *niecnotliwie, niemiłosciwie* (2), *nieobłudnie, niepoczciwie, niepoboźnie, nieprawie, nieprawiewiernie, nieprzyjacielsko, nieskwapliwie, niesłusznie, nieszczyrze* (2), *niewdzięcznie, niewiernie* (5), *nieżyczliwie, obłudnie* (3), *okrutnie, omylnie, opacznie, opatrnie, ostrożnie (ostrożniej)* (2), *pilnie, płocho, poboźnie, poczciwie* (2), *pokrycie, powoli, prawem [= uczciwie], prawie* (2), *przyjacielskie* (2), *przystojnie, przysurow, przysroźszym, skromnie, słusznie, sprawiedliwie* (5), *srogo (srożej, srodze)* (9), *surowie (surowo)* (3), *szczyrze (szczerze)* (7), *tyrańsko, tyrańskie, uczciwie* (2), *wiernie* (4), *zapalczywie, zdracliwie (zdradnie)* (7), *źle (gorzej)* (6); *obchodzić się chytróścią* (2), *czystym sercem, dobrotliwością, fálżem* (3), *fortelem, fortylem, gwałtem* (4), *hanszlaki, krzywdą* (2), *łżą* (2), *miłosierdziem, według miłosierdzia, w miłosierdziu, mocą, obłudą* (2), *potwarzą, prawdą* (2), *sądem* (2), *sposoby, srogością, swobodą, szlacheckim słowem, wdzięcznością umysłu, zdradą, zuchwalstwem*.

Przysłowia: Cretisare cum Cretensi. S oszłufem á łgarzem łżą [*lege: łżą*] sie obchodzić *Mącz* 68c.

Vulpinari cum vulpe, Chytrze sie s łifzką obchodzić. *Mącz* 512a.

Zwroty: »obchodzić się [z kim] jak się [komu] podoba« (1): A ták przyszłedzy obchodź łię z nimi iákoć łię będzie podobać [*Veniens obvía eis, bonum in oculis tuis*]. *BibRadz Iudith* 3/6.

»prawem się obchodzić« = *pozywác przed sąd; agere lege Mącz; iudicium parare PolAnt; intrare in iudicium Vulg* [w tym: z kim (4)] (8): Y temu ktory łię chce z thobą práwem obchodzić/ á żupicę twoię wziác/ puść mu y płázcż [*Et volenti tibi iudicium parari, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et palium*]. *BibRadz Matth* 5/40; *BielKron* 224; Denunciare iudicium alicui, Chcieć pozywác kogo/ álbo práwem sie s kim obchodzić. *Mącz* 254b, 6a, 13d, 190b; Niechćiey łye zemną/ boże litościwy/ Práwem obchodzić [*non intres in iudicium cum servo tuo Vulg Ps* 142/2] *KochPs* 207 [*przekład tego samego tekstu*] *LatHar* 664.

»obchodzić się prawem« = *żyć zgodnie z prawem* (1): Nigdy nie przyłięgay, o prawdę sie nie gnieway, obchodzi sie prawem, nie łprawuy sie gniewem. *BielŻyw* 34.

»umiec się obchodzić [z kim]« (4): *GliczKsiąż* P2v; *Abi nescis inescare homines, Ydź precz/ niegodźifz sie/ Nieumiefz sie s ludźmy obchodzić.* *Mącz* 104c, 61c; *CzechRozm* 235v.

Szeregi: »obchodzić się i (a) sprawować (a. sprawiać)« (4): Ani pogląday ná złośliwe chući narodow/ [...] áni rozmyflay ktorzy przed oblicznością [!] twoią fałsznie fie obchodzili á ípráwiáli [*nec cogites qui in conspectu tuo false conversati sunt*]/ ále pomni ná te ktorzy z woli twoiey boiaźń poználi. *Leop 4.Esdr 8/28; RejZwierc 74v, A6v; CzechEp 7.*

»zachować się i (a) obchodzić się« [*szyk 2:1*] (3): *GliczKsiąż 2A2v; Machábeufz obaczywłszy/ że fie z nim Nikánor írózey obchodził [Maccabaeus austerius agentem cognoscens Nicanorem erga se]/ á okrutniey mu fie zachował [!] niźli był zwykł/ [...] íchronił fie przed Nikánorem. BudBib 2.Mach 14/30; CzechEp 96.*

Przen [z kim, z czym] (15) : *RejKup d5, d5v; A obchodzi fie z námi ten fwiát ták fáłszywie RejWiz 22, 9v, 139, 178v; A ktho iedno dla tego poczćiwie czyni/ áby był widzian/ ten fie s cnotą fáłszywie obchodzi GórnDworz D6; RejPos 307; RejZwierc 221v, 229v; Przeto choć írogo Szczęścié fie ítobą Obchodzi/ íobą Nic nietrwóz: ále Trway rowien íkále KochFr 48; WisznTr 10, 24.*

W porównaniach (2): *RejWiz 12v; Profto fie ten błędny fwiát ták obchodzi z námi/ Íáko gdy fie w ízelinie wilk goni s kozami. RejZwierc 28v.*

a. *Przebywać, współżyć [z kim] (1)* : Qui cum ingeniis conflictatur eiusmodi, Który fie s tákowými ludźmi obchodzi/ áłbo fie w tákowe towárziftwo wdáye. *Mącz 130c.*

b. *Troszczyć się (1)* : MYedzy inśnym złym wychowáním s którym fie rodzicowye/ około dzyecyćyá obchodząc dáya znác/ nyepodleyífa íeft zarázá á íkázá/ yáko wyelkye kochánye á pyełfczenye *GliczKsiąż E4.*

2. *Zajmować się, trudnić się; exercere, facere, obire Mącz (51)* : Coquinor, Wárzę/ W kuchni fie obchodzę. *Mącz 64d.*

obchodzić się czym (30): *OpecŻyw 5; Tedy ich Krol ípytał. Czym fie obchodziecie [Quid habetis operis]? Odpowiedzieli: Íełtełmy páłtirze owiec Leop Gen 47/3, Gen 46/33; BielKron 9v, 287, 289; Foenero, Ná lichwę pienedzy pożyczam/ lichfą fie obchodzę. Mącz 133b, 7a, 21a, 42c [2 r.] 59d (22). Cf »ciężką pracą się obchodzić«.*

obchodzić się z czym (10): *Piscinarius, Który ma chuć ku kopánium íadzáwek/ Rad fie z grábárfstwem obchodzi. Mącz 301a; Obversor, Obchodzę fie s czym/ obieram fie około czego. Mącz 488b, 6b, 15c, 24c, 461c. Cf »umieć się [z czym] obchodzić«.*

Zwroty: »ciężką pracą, robotą się obchodzić« (1:1): *BierRaj 19v; ci ktorzy fie robotą íwoją/ ták około roley/ íáko kupiectwa/ áłbo rzemyośtem obchodzili/ zacnie á poboźnie wízytko czynili BielKron 197.*

»umieć się [z czym] obchodzić« (4): *BielKron 464; Equiso, [...] Máłztalers który fie s koñmi vmie obchodzić Mącz 107b, 72b, 213d.*

W przen [czym] (1) : *Lecz íż ná íwym przeftawa/ á o cudze nie dba/ A tákým íełfcze wíęcey/ czáfem ízczęfcie iedna. A gdyby fie tym hándlem/ wízyfcy obchodzili/ Y lepieyby fie mieli/ y íławnieyfy byli. RejZwierc 87.*

a. *O działaniach wykraczających przeciwko prawu albo społecznie uznanym normom (9)* :

obchodzić się czym (8): *Sámi theż mężowie [Cygani] rozmáitým ízyderftwem fie obchodzą/ koñmi frymárczą/ miedź pozłóciwłszy/ żelazo pośrzebrzywłszy/ przedáią BielKron 262, 439; Quadruplor.*

Tákowym ludzi wydawaním y forytowaním lie obchodzić. *Mqcz* 335c; Per latrociniam et rapinas tolerantés vitam, Lotroftwem á drápáningá lie obchodzić. *Mqcz* 457a, 185c, 200b, 317c, 477a.

obchodzić się z kim (1): Lenocinor, S pániámi dułzkámi lie obchodzę/ Rufianski žiwot wiodę/ też gábam. *Mqcz* 188d.

3. *Posługiwać się, korzystać [z czym]* (10) : [*Luter do buntujących się chłopów wymawiając im złe rozumienie Pisma św.*] poľobie vkazuią pokrytość/ obchodząc lie fáłżywie z Ewángelią/ á iey tytułem ípráwować lie mieniá *BielKron* 203; yżeby też vmieli miecz/ kyi/ łzpis/ y ołzczep rekomá vchwyć y ínim lie miłternie obchodzić *KwiatKsiąż* Ov; Mulieres fucatae dicuntur, Które lie s bárwiczkámi obchodzą á ych vżywáją. *Mqcz* 138c, 56a, 139c, 310a, 461a; íkray drobno íkorkę z sófnki/ a w wodźie ią warz/ piyże iuchę s niey [...] mądrze fyé snią obchodź. *SienLek* 104; *Oczko* 15v.

W przén [z czym] (1) : w tych świeckich przypádlých burzkách [...] iuż mu thám záprawdę będzie trudno z želáznemi lie obercuchy obchodzić. *RejZwierc* 113.

4. *Zmieniać się przy jakimś zajęciu cyklicznie w określonym czasie* (1) : [*Dawid*] miał XII woyłk/ [...] káźde woyłko z nich było ná fwoy miefiąc gotowo/ [...] ták iż w pirwłzy miefiąc pirwłze woyłko ciągnęło s krolem przeciw nieprzyacielom gdzye było potrzebá/ drugi miefiąc drugie woyłko tákież/ áź lie zá rok obchodzili *BielKron* 74v.

5. *W funkcji strony biernej [= być uroczyscie obchodzonym] (na wzór zwrotów z „obchodzić”)* (2) : O świetách/ íłz lie na pámiątkę świetých obchodziły [cf »obchodzić święto«] *SkarŻyw* 120; O Namillzy IEzu/ Boże moy/ dziękuie tobie/ zá włzelkie łálki y dáry/ ktoremiś ty Swięte twoie/ [...] ośláhcć ráczył: á zwłáfczá te wybráne twoie/ ktorých dniá dźiśieyłzego święto w niebie/ y w Kościele pámiątka lie obchodźi [cf »obchodzić pamiątkę«] *LatHar* 42.

Synonimy: 1. *postępować*; a. *bywać, żyć*; 2. *bawić się, obierać się, parać się, pieczołować, pilnować, pracować*.

Formacje współrdzenne cf CHODZIĆ.

Cf **OBCHODZĄCY SIĘ, OBCHODZENIE, OBCHODZENIE SIĘ, OBYCHODZIĆ SIĘ**

MC